

INGLIZ TILINI O'QITISHDA CLIL (CONTENT AND LANGUAGE INTEGRATED LEARNING) METODIKASINING SAMARADORLIGI: NAZARIYA VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

Axmedova Zulfiya Guseynovna,

*Teacher, Department of English Lexicology and Stylistics,
Samarkand State Institute of Foreign Languages*

E-mail: zulfiya_guseynovna@mail.ru

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-8355-172X>

Annotatsiya. Mazkur maqolada ingliz tilini o'qitishda CLIL metodikasining samaradorligi nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari CLIL yondashuvi o'quvchilarning til va mazmuniy kompetensiyalarini birgalikda rivojlantirishda samarali ekanligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: CLIL, integratsiyalashgan ta'lim, ingliz tilini o'qitish, kommunikativ kompetensiya, fanlararo yondashuv, pedagogik texnologiya, ta'lim samaradorligi.

Abstract. This article analyzes the effectiveness of the CLIL methodology in teaching English from both theoretical and practical perspectives. The research results show that the CLIL approach is effective in the combined development of students' language and content competencies.

Keywords: CLIL, integrated education, English language teaching, communicative competence, interdisciplinary approach, pedagogical technology, educational efficiency.

Аннотация. В данной статье теоретически и практически анализируется эффективность методики CLIL в обучении английскому языку. Результаты исследования показывают, что CLIL-подход эффективен в совместном развитии языковых и смысловых компетенций учащихся.

Ключевые слова: CLIL, интегрированное образование, преподавание английского языка, коммуникативная компетенция, междисциплинарный подход, педагогические технологии, эффективность образования.

Kirish. Zamonaviy ta'lim tizimida xorijiy tillarni o'qitish jarayonida integrativ yondashuvlar tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Xususan, ingliz tilini o'qitishda faqat lingvistik bilimlarni shakllantirish bilan cheklanib qolmasdan, o'quvchilarning boshqa fanlar doirasidagi bilimlari bilan uyg'un holda rivojlanishini ta'minlash zarurati yuzaga kelmoqda. Shu nuqtai nazardan, Content and Language Integrated Learning (CLIL) metodikasi ta'lim jarayonida til va mazmuni birgalikda o'qitishga asoslangan samarali yondashuv sifatida e'tirof etilmoqda (Coyle, 2010).

CLIL metodikasi o'quvchilarga nafaqat tilni o'rganish, balki uni real akademik va kasbiy kontekstda qo'llash imkonini beradi. Bu esa o'z navbatida ularning kommunikativ, kognitiv va akademik kompetensiyalarini kompleks rivojlantirishga xizmat qiladi. Ilmiy adabiyotlarda CLIL yondashuvi o'quvchilarning motivatsiyasini oshirishi, tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishi va fanlararo bog'liqlikni kuchaytirishi ta'kidlangan (Marsh, 2002; Dalton-Puffer, 2007).

Mavzuning dolzarbligi MDH davlatlari ta'lim tizimida olib borilayotgan modernizatsiya jarayonlari bilan bevosita bog'liqdir. Xususan, O'zbekiston va boshqa mintaqa davlatlarida ingliz tilini o'qitish sifatini oshirish, uni xalqaro standartlarga

moslashtirish hamda fanlararo integratsiyani ta'minlash ustuvor vazifa sifatida belgilangan. Shu bilan birga, amaliyotda CLIL metodikasining yetarli darajada qo'llanilmayotgani, o'qituvchilarning metodik tayyorgarligi yetishmasligi va o'quv materiallarining cheklanganligi kabi muammolar mavjud.

Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi - ingliz tilini o'qitishda CLIL metodikasining samaradorligini nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilish, uning ta'lim jarayonidagi o'rni va ahamiyatini aniqlash hamda uni amaliyotga joriy etish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Metodologiya. Mazkur tadqiqotda kompleks metodologik yondashuv qo'llanilib, unda nazariy va empirik metodlar uyg'unligi ta'minlandi. Tadqiqotning nazariy asosini CLIL metodikasi, kommunikativ til o'qitish nazariyasi hamda konstruktivistik yondashuv tashkil etdi. Ilmiy adabiyotlar tahlili orqali CLIL metodikasining asosiy tamoyillari, xususan "4C modeli" (Content, Communication, Cognition, Culture) chuqur o'rganildi (Coyle, 2010).

Empirik bosqichda pedagogik tajriba-sinov ishlari olib borildi. Tadqiqot uchun oliy ta'lim muassasasida tahsil olayotgan talabalar orasidan eksperimental va nazorat guruhleri shakllantirildi. Eksperimental guruhda CLIL metodikasi asosida darslar tashkil etilib, unda ingliz tili boshqa fanlar (masalan, iqtisodiyot yoki axborot texnologiyalari) mazmuni bilan integratsiyalashgan holda o'qitildi. Nazorat guruhida esa an'anaviy metodlar qo'llanildi.

Ma'lumotlarni yig'ishda testlar, kuzatish, so'rovnoma va suhbat metodlaridan foydalanildi. Talabalarning til kompetensiyasi, fan mazmunini o'zlashtirish darajasi va motivatsiyasi o'lchandi. Olingan natijalar miqdoriy va sifat tahlili asosida qayta ishlanib, guruhlar o'rtasidagi farqlar aniqlashtirildi.

Natijalar va muhokama. Tajriba-sinov ishlari natijalari CLIL (Content and Language Integrated Learning) metodikasining ingliz tilini o'qitish jarayonida nafaqat lingvistik kompetensiyani, balki fan mazmunini o'zlashtirish darajasini ham sezilarli darajada oshirishini ko'rsatdi. Dastlabki (pre-test) natijalariga ko'ra, eksperimental va nazorat guruhleri o'rtasida sezilarli tafovut kuzatilmagan (mos ravishda 60% va 59%). Bu esa tajribaning obyektivligini ta'minlash uchun muhim boshlang'ich tenglikni ko'rsatadi.

Tajriba yakunida esa eksperimental guruhda ko'rsatkichlar 85% ga yetgani, nazorat guruhida esa 70% ni tashkil etgani aniqlandi. Bu natijalar CLIL metodikasining samaradorligini yaqqol tasdiqlaydi. Ayniqsa, eksperimental guruhda o'sish ko'rsatkichi (+25%) nazorat guruhiga (+11%) nisbatan ikki baravardan ortiq ekani ilmiy jihatdan muhim dalil hisoblanadi.

1-jadval

CLIL metodikasi asosida o'qitish samaradorligi (% hisobida)

Guruh	Pre-test (%)	Post-test (%)	O'sish (%)
-------	--------------	---------------	------------

Guruh	Pre-test (%)	Post-test (%)	O'sish (%)
Eksperimental guruh	60	85	+25
Nazorat guruh	59	70	+11

Manba: Muallif tomonidan tajriba natijalari asosida tuzildi

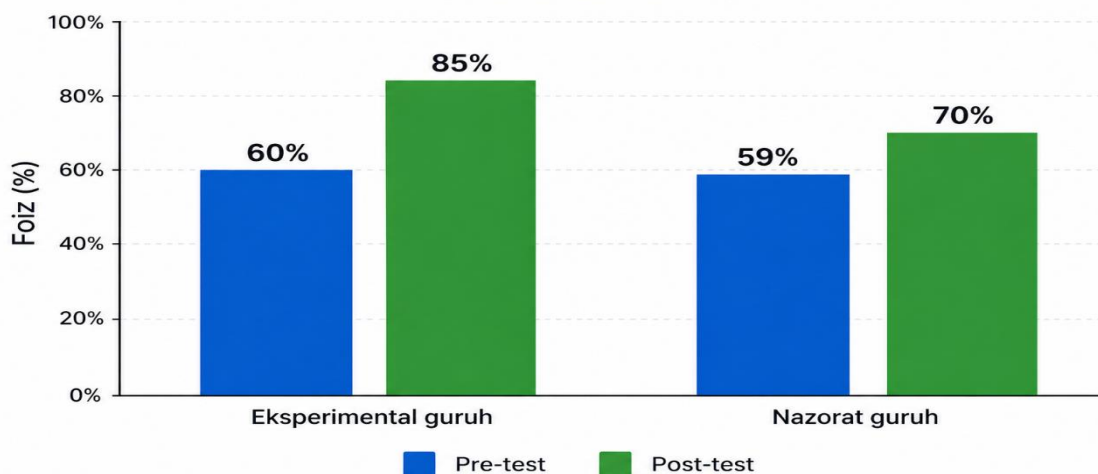
Mazkur natijalar asosida tuzilgan diagramma quyidagi dinamikani ko'rsatadi:

1-diagramma

CLIL metodikasining samaradorlik dinamikasi

Eksperimental va nazorat guruhlarini natijalari

(Foiz ko'rsatkichlari)

Manba: Muallif tomonidan ishlab chiqildi

Tahlil shuni ko'rsatadiki, CLIL metodikasi ta'lim jarayonida bir nechta muhim pedagogik va psixolingvistik omillar orqali samaradorlikni ta'minlaydi. Birinchidan, til va mazmunning integratsiyalashuvi o'quvchilarda "ikki yo'nalishli o'rganish" (dual-focused learning) jarayonini yuzaga keltiradi. Ya'ni, o'quvchilar bir vaqtning o'zida ham yangi bilim (fan mazmuni), ham yangi til birliklarini o'zlashtiradi. Bu esa bilimlarning mustahkam va uzoq muddatli saqlanishiga olib keladi.

Ikkinchidan, CLIL metodikasida qo'llaniladigan autentik materiallar va real kontekstlar o'quvchilarning kognitiv faolligini oshiradi. Kuzatishlar shuni ko'rsatdiki, eksperimental guruh talabalarida muammoli vazifalarni hal qilish, tahlil qilish va xulosa chiqarish ko'nikmalari ancha rivojlangan. Bu esa CLIL yondashuvining faqat til o'rganish bilan cheklanib qolmasdan, yuqori darajadagi tafakkur ko'nikmalarini ham shakllantirishini ko'rsatadi. Uchinchidan, mazkur metodika o'quvchilarning motivatsiyasiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. So'rovnoma natijalariga ko'ra, eksperimental guruhdagi talabalar ingliz tilini o'rganishga bo'lgan qiziqishlari ortganini bildirgan. Bunga

sabab sifatida darslarning qiziqarli, interaktiv va real hayot bilan bog‘langanligi ko‘rsatildi. Nazorat guruhida esa motivatsiya darajasi nisbatan past bo‘lib qoldi, chunki an‘anaviy metodlar ko‘proq nazariy bilimlarga urg‘u beradi.

Shu bilan birga, natijalarni tanqidiy tahlil qilish ham muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot davomida ayrim muammolar ham aniqlandi. Xususan, CLIL metodikasini samarali qo‘llash uchun o‘qituvchidan ikki yo‘nalishda - til va fan bo‘yicha - yetarli bilim talab etiladi. Amaliyotda esa ko‘plab o‘qituvchilarda bunday integrativ kompetensiya yetarli darajada shakllanmagan. Bundan tashqari, CLIL uchun mos o‘quv materiallari va resurslarning yetishmasligi ham metodikaning keng joriy etilishiga to‘sqinlik qilmoqda.

Yana bir muhim jihat shundaki, CLIL metodikasini noto‘g‘ri qo‘llash holatlarida o‘quvchilar ortiqcha kognitiv yuklama (cognitive overload) bilan duch kelishi mumkin. Ya‘ni, bir vaqtning o‘zida ham til, ham murakkab fan mazmunini o‘zlashtirish ayrim talabalar uchun qiyinchilik tug‘diradi. Shu sababli, CLIL darslarini rejalashtirishda o‘quvchilarning til darajasi, yosh xususiyatlari va psixologik tayyorgarligi alohida e‘tiborga olinishi zarur. Natijalarni boshqa tadqiqotlar bilan solishtirish shuni ko‘rsatadiki, mazkur tadqiqot natijalari xalqaro ilmiy xulosalar bilan mos keladi. Xususan, CLIL metodikasi bo‘yicha olib borilgan tadqiqotlarda ham o‘quvchilarning akademik va til kompetensiyalari parallel ravishda rivojlanishi qayd etilgan (Coyle, 2010; Dalton-Puffer, 2007). Biroq, MDH mamlakatlari kontekstida bu yondashuv hali yetarlicha chuqur o‘rganilmagan va keng joriy etilmagan. Umuman olganda, kengaytirilgan tahlil shuni ko‘rsatadiki, CLIL metodikasi ingliz tilini o‘qitishda innovatsion va samarali yondashuv bo‘lib, u nazariya va amaliyot integratsiyasini ta‘minlaydi. Biroq uning samaradorligi ko‘p jihatdan metodik jihatdan to‘g‘ri tashkil etilgan ta‘lim jarayoniga, o‘qituvchilarning tayyorgarligiga va mavjud resurslarga bog‘liq.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, CLIL metodikasi ingliz tilini o‘qitishda samarali yondashuv bo‘lib, u til va mazmunni integratsiyalash orqali o‘quvchilarning kompleks kompetensiyalarini rivojlantiradi. Ushbu metodika o‘quvchilarning motivatsiyasini oshiradi, ularni faol o‘rganishga jalb qiladi va real hayotiy vaziyatlarda bilimlarni qo‘llash ko‘nikmalarini shakllantiradi.

Shu bilan birga, CLIL metodikasini samarali joriy etish uchun o‘qituvchilarni tayyorlash, metodik qo‘llanmalarni ishlab chiqish va ta‘lim muhitini moslashtirish zarur. Kelgusida ushbu yondashuvni MDH mamlakatlari ta‘lim tizimida keng joriy etish va uning samaradorligini yanada chuqur o‘rganish muhim ilmiy yo‘nalishlardan biri bo‘lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Coyle D., Hood P., Marsh D. *CLIL: Content and Language Integrated Learning*. – Cambridge: Cambridge University Press, 2010. – 184 p.
2. Marsh D. *CLIL/EMILE – The European Dimension*. – Jyväskylä: University of Jyväskylä, 2002. – 204 p.

3. Dalton-Puffer C. *Discourse in Content and Language Integrated Learning (CLIL) Classrooms*. – Amsterdam: John Benjamins, 2007. – 300 p.
4. Mehisto P., Marsh D., Frigols M.J. *Uncovering CLIL*. – Oxford: Macmillan, 2008. – 238 p.
5. Ball P., Kelly K., Clegg J. *Putting CLIL into Practice*. – Oxford: Oxford University Press, 2015. – 320 p.

